

فصلنامه علوم محیطی، دوره بیست و یکم، شماره ۳، پائیز ۱۴۰۲

۲۸۹-۳۰۶

مقاله پژوهشی

توسعه ضمانت اجراها و سازوکارهای اجرایی نوین در حقوق بین‌الملل محیط زیست به منظور حفاظت کارآمد و مؤثر محیط زیست

هدی یزدان‌پناه^۱، محسن عبداللهی^{۲*}، عباس پورهایمی^۳ و منصور پورنوری^۱

^۱گروه حقوق محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران

^۲گروه حقوق محیط زیست، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

^۳رئیس موسسه تخصصی حقوق بین‌الملل کانادا، تورنتو

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۰/۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۶/۲۰

یزدان‌پناه، ه. م. عبداللهی، ع. پورهایمی و م. پورنوری. ۱۴۰۲. توسعه ضمانت اجراها و سازوکارهای اجرایی نوین در حقوق بین‌الملل محیط زیست به منظور حفاظت کارآمد و مؤثر محیط زیست. فصلنامه علوم محیطی. ۲۸۹-۳۰۶: (۳)۲۱.

سابقه و هدف: جامعه بین‌المللی، جامعه‌ای است متشکل از دولت‌ها، که خود واضع مقررات و قواعد حقوق بین‌الملل و نیز مجری آن هستند. مبنای حقوق بین‌الملل، زاینده‌ی نیاز و ضرورتی است که دولت‌ها در جامعه‌ی بین‌المللی برای همزیستی احساس می‌کنند و تا موافقت نداشته باشند؛ نمی‌توان آن‌ها را ملزم به پذیرش قاعده جدید کرد. با وجود این، ضمانت‌های اجرایی مبتنی بر یک ساختار دوجانبه؛ شامل اعتراض دیپلماتیک و اقدامات متقابل می‌باشد که بر رفتار دولت‌ها تأثیر گذار است. در حقوق محیط زیست هم ضمانت‌های اجرایی برای حفاظت بیشتر از محیط زیست، بعد از نقض تعهد مبتنی بر قواعد عام‌الشمول ایجاد شده است. علاوه بر ضمانت‌های اجرایی، ساز و کارهایی قبل از نقض تعهد توسط دولت‌ها یا سازمان‌های بین‌المللی برای حمایت و حفاظت از محیط زیست، وضع گردیده است. هدف این پژوهش؛ تبیین و بررسی توسعه ضمانت‌ها و سازوکارهای اجرایی نوین در حقوق بین‌الملل محیط زیست به منظور حفاظت کارآمد و مؤثر از محیط زیست و همچنین ارائه راهکارهایی جهت برون‌رفت از چالش‌های حقوقی در زمینه اجرای تعهدات و بررسی کفایت سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی کلاسیک در حقوق بین‌الملل محیط زیست می‌باشد.

مواد و روش‌ها: روش تحقیق پژوهش حاضر توصیفی و تحلیلی است و روش گردآوری داده‌ها مبتنی بر مطالعه کتابخانه‌ای و مراجعه به اسناد با جستجوی اینترنتی است. از این‌رو، با روش توصیفی و تحلیلی و با اتکا به منابع کتابخانه‌ای و داده‌های موجود، در بخش اول سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی موجود در زمینه حفاظت از محیط زیست بررسی می‌شود و در بخش دوم سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی نوین و دلایل شکل‌گیری آن‌ها، مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

* Corresponding Author: *Email Address*. mo_abdollahi@sbu.ac.ir

<http://dx.doi.org/10.48308/envs.2023.37152>

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.17351324.1402.21.3.14.4>

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

نتایج و بحث: سوال اصلی تحقیق بیان می‌دارد که آیا در حقوق محیط زیست برای حفاظت بیشتر از محیط زیست سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی نوینی در حال پیدایش و شکل‌گیری است؟ از این‌رو، با بهره‌گیری از مبانی نظری پژوهش، به این فرضیه پرداخته می‌شود که در حقوق محیط زیست برای حفاظت بیشتر از محیط زیست، سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی نوینی در حال پیدایش و شکل‌گیری است. در این پژوهش با تفکیک مفهوم ضمانت اجرا از مکانیزم، در صدد بیان ناکارآمدی ضمانت‌های اجرایی کلاسیک شامل ضمانت‌های اجرایی مدنی و کیفری و سازوکارهای کلاسیک حفاظت از محیط زیست می‌باشد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته‌ها حاکی از آن است که بدلیل ماهیت خاص مسائل محیط زیستی و ارتباط آن با ضرورت ایجاد و توسعه سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی نوین و با توجه به این که با وجود توسعه سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی کلاسیک در حقوق بین‌الملل محیط زیست، بدلیل محدودیت‌های موجود در آن‌ها، این توسعه به تنهایی برای حفاظت از محیط زیست کافی نبوده، سازوکارهای جدیدی مانند مالیات سبز، بیمه‌های زیست‌محیطی و صندوق تامین خسارات زیست‌محیطی و همچنین ضمانت‌های اجرایی نوینی ایجاد و در حال توسعه می‌باشد.

نتیجه‌گیری: در حقوق محیط زیست، دو نوع ضمانت اجرایی نوین شامل "پرداخت خسارت بدون موافقتنامه و مراجعه به دادگاه در مواردی که تخریب شدید در محیط زیست ایجاد شده" و همچنین "کنترل پایبندی و عدم پایبندی دولت‌های عضو، به کنوانسیون‌های زیست-محیطی" برای حفاظت کارآمد و مؤثر از محیط زیست شناسایی و در حال توسعه می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: ضمانت‌های اجرایی نوین، سازوکارهای اجرایی نوین، پرداخت خسارت بدون موافقتنامه و مراجعه به دادگاه، کنترل پایبندی و عدم پایبندی دولت.

مقدمه

محسوب می‌شود. بعد از اعلامیه ۱۹۷۲ استکهلم^۳ با موضوع محیط زیست و انسان، توجه جهان به سوی حفاظت از محیط زیست با استفاده از ابزارهای بین‌المللی رو به فزونی گذاشت به طوری که بعد از تصویب این اعلامیه مفاد آن به همراه چندین دستور کار بین‌المللی (دستور کار ۲۱)^۴، مبنایی برای توسعه قواعد و مقررات زیست‌محیطی شد. در تاریخ ۲۸ اکتبر ۱۹۸۲ نیز ملاحظات زیست‌محیطی مهمی از سوی دولت‌ها با عنوان "منشور جهانی طبیعت"^۵ مورد پذیرش جهانی قرار گرفت. بر اساس این منشور دولت‌ها می‌پذیرند که بشر جزئی از طبیعت است که باید حیات مستمر داشته باشد همچنین انسان‌ها می‌توانند طبیعت را تغییر دهند و منابع طبیعی را به طور مستقیم و یا غیر مستقیم مستهلک سازند. بنابراین بایستی به ضرورت حفظ و نگهداری لطافت، ظرافت، کیفیت طبیعت و حفاظت از منابع طبیعی توجه داشته باشند (Izdikhah and Gorji Fard, 2014). در حقوق بین‌الملل محیط زیست، سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی برای حفاظت بیشتر از محیط زیست در راستای قوانین و مقررات موجود ایجاد شده است که

حقوق بین‌الملل^۱ در یک تعریف کلی عبارتست از حقوقی که روابط دولت‌ها را در عرصه‌ی بین‌المللی مورد تنظیم و تنسيق قرار می‌دهد. (Mafi, 2006). حقوق بین‌الملل که از شعبات حقوق عمومی است، حقوق جامعه بین‌المللی است؛ یعنی مجموعه قواعد و مقررات لازم‌الاجرائی که ناشی از روابط بین‌الملل و تنظیم کننده مناسبات میان اعضاء جامعه بین‌المللی است (Ziai bigdeli, 2007). با این همه، تنظیم و تنسيق روابط دولت‌ها در عرصه‌ی حقوق بین‌الملل بر اساس اقدامات متقابل دول صورت می‌گیرد. چرا که اقدامات متقابل^۲ مبنای وجود حقوق بین‌الملل و ضمانت اجرای این رشته از حقوق می‌باشد. در نظام جهانی، دولت‌ها خود واضح قواعد حقوق بین‌الملل و نیز مجری تفسیر آن هستند. تا زمانی که دولت‌ها موافقت نداشته باشند؛ نمی‌توان آن را ملزم به قبول قاعده جدید کرد (Mafi, 2006). بنابراین خلاء متابعت و پیروی در عرصه‌ی حقوق بین‌الملل با بحث اقدامات متقابل و رضایت متقابل بین کشورها پر خواهد شد (Bagherzadeh, 2003).

حقوق محیط زیست با سابقه‌ای بیش از ۴۰ سال، در میان سایر رشته‌های حقوقی، یکی از جوانترین شاخه‌ها

ضمانت‌ها شامل ضمانت‌های اجرایی کیفری و مدنی می‌شود. علاوه بر این ضمانت‌های اجرایی کلاسیک در حقوق محیط زیست، بدلیل ماهیت خاص رشته محیط زیست، یک سری از ضمانت‌های اجرایی نوین در این رشته در حال شکل‌گیری است که به حفاظت بیشتر از محیط زیست کمک شایانی خواهد کرد. همچنین در حقوق محیط زیست سازوکارهایی وجود دارد که قبل از نقض تعهد برای حفاظت بیشتر از محیط زیست شکل می‌گیرند. در این مبحث به سازوکارهای کلاسیک و نوین هم اشاره شده است. هدف اصلی، تبیین و بررسی توسعه ضمانت‌ها و سازوکارهای اجرایی نوین در حقوق بین‌الملل محیط زیست به منظور حفاظت کارآمد و موثر از محیط زیست و پرداختن به ضمانت‌های اجرایی نوین در حقوق بین‌الملل محیط زیست است. همچنین ارائه راهکارهایی جهت برون‌رفت از چالش‌های حقوقی در زمینه اجرای تعهدات در حقوق بین‌الملل محیط زیست و بررسی کفایت سازو-کارها و ضمانت‌های اجرایی کلاسیک در حقوق بین‌الملل محیط زیست می‌باشد.

در مورد تاریخچه تحقیقات در ایران و در سطح بین‌المللی تحقیقاتی در حوزه ضمانت‌های اجرایی کیفری و مدنی در قالب مسؤلیت جبران خسارات، وجود دارد. پ (Abdollahi, 2014) در تحقیق خود در مورد حمایت کیفری از محیط زیست، به انتخاب رویکرد مناسب در مجازات‌های زیست‌محیطی، شناسایی مسؤلیت کیفری برای اشخاص حقوقی و ایجاد و تقویت نهادهای نظارتی مدرن و پیشرفته اشاره شده است. همچنین به ضعف مسؤلیت مدنی در حفاظت از محیط زیست پرداخته است. (Jalali, 2009) در مقاله‌ای در مورد تاسیس دادگاه بین‌المللی محیط زیستی در زمینه ایجاد مرجعی که در سطح بین‌المللی بتواند بعنوان ابزاری قدرتمند در راه حفاظت از محیط زیست فعالیت کند مطالبی عنوان کرده است. (Mashhadi and Shah Hosseini, 2016) در زمینه جبران خسارات زیست‌محیطی بر اساس طرح ۲۰۰۶

کمیسیون حقوق بین‌الملل، بیان می‌دارند که جبران خسارات زیست‌محیطی فرامرزی، بویژه در خصوص آسیب‌های ناشی از فعالیت‌های خطرناک، یکی از مسائل غامض نظام مسؤلیت در حقوق بین‌الملل محیط زیست محسوب می‌شود و گاهی باوجود اتخاذ تمامی اقدامات پیشگیرانه، نظام سنتی مسؤلیت مدنی، در پاسخگویی به این خسارات کارآمد نمی‌باشد. روسو و بلاندیو در مورد ضمانت‌های اجرایی در حقوق محیط زیست و بویژه در مورد ضمانت‌های اجرایی کیفری و مدنی و لزوم توسعه آن‌ها برای حفاظت موثر از محیط زیست مطالبی را عنوان کرده اند (Rousseau and Blondiau, 2014). همچنین (Macrory, 2013) در خصوص لزوم ایجاد و توسعه ی ضمانت‌های اجرایی نوین در حقوق محیط زیست به منظور پوشش کاستی‌ها در زمینه حفاظت از محیط زیست در روش‌های سنتی مطالبی عنوان داشته است (Macrory, 2013). و نیز (Lang, 2017) به بررسی ایجاد ضمانت‌های اجرایی نوین از طریق کنترل پایبندی و یا عدم پایبندی اعضا، به موافقنامه‌های زیست‌محیطی پرداخته است. این تحقیق از نظر پرداختن به سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی نوین در حقوق محیط زیست که شامل موارد متعددی از مالیات سبز تا قراردادهای خاص و بررسی چرایی شکل‌گیری این نوع از سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی در رشته حقوق محیط زیست است، جنبه جدیدی در مطالعات در زمینه ضمانت‌های اجرایی در حقوق بین‌الملل محیط زیست می‌باشد. در ضمن در مورد ضمانت‌های اجرایی کلاسیک یعنی کیفری و مدنی هم مطالبی مثل بررسی نقش دیوان کیفری بین‌المللی در زمینه حفاظت از محیط زیست و لزوم تشکیل یک دادگاه جهانی در مورد محیط زیست مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

مواد و روش‌ها

روش تحقیق در این پژوهش روش توصیفی تحلیلی است.

روش تحقیق توصیفی تحلیلی برعکس تحقیقات تاریخی در مورد زمان حال و به توصیف و تفسیر شرایط و روابط موجود می پردازد. در پژوهش حاضر، علاوه بر تصویر سازی و شرح آنچه در مورد موضوع پژوهش یعنی انواع ضمانت اجرا است، به تشریح و تبیین دلایل چگونه بودن و چرایی وضعیت مسأله و این که دلیل ایجاد ضمانت اجرای نوین در محیط زیست چیست و انواع و مکانیزم آن ها چگونه است، پرداخته می شود. روش گردآوری داده ها به دو روش مطالعه کتابخانه های و جستجوی اینترنتی می باشد. در فرآیند این تحقیق، پس از گردآوری داده ها، گام بعدی شامل تجزیه و تحلیل داده ها است. تحقیقات فراوانی وجود دارد که فاقد جنبه آماری است و عمدتاً متکی به اسناد و مدارک و توصیف و تحلیل عقلانی است. اینگونه تحقیقات نیز از فرآیند کامل تحقیق علمی تبعیت می کند و دارای مرحله تجزیه و تحلیل است بنابراین چون تحلیل داده های کیفی را نمی توان با روش کمی و آماری انجام داد، باید از روش های مناسب کیفی استفاده نمود. این مبنا و معیار در تجزیه و تحلیل های کیفی مشخصاً عقل، منطق، تفکر و استدلال و توصیف است. در این پژوهش در تحلیل از روش مقایسه بین ضمانت ها استفاده و ضمانت های اجرایی کلاسیک و نوین با هم مقایسه خواهد شد.

مبانی نظری

مفهوم سازوکار یا سازوکارهای حفاظت از محیط

زیست و انواع آن

منظور از سازوکارهای حفاظت از محیط زیست، سازو- کارهایی است که قبل از نقض تعهد توسط دولت ها یا سازمان های بین المللی حفاظت از محیط زیست برای حمایت و حفاظت از محیط زیست، وضع می گردد. در خصوص حق به محیط زیست، این امر در وهله نخست، متوجه حاکمیت و نهادهای ملی و در صورت ناتوانی، متوجه جامعه جهانی و در رأس آن مجمع عمومی و شورای امنیت در خصوص شناسایی عوامل و اتخاذ سازوکارهای مناسب برای پیشگیری از نقض حقوق است (Jalalian, 2015).

با توجه به این که ضمانت اجرا در اصطلاح حقوقی حمایت مراجع رسمی در اعمال قانون می باشد به طوری که برای اطمینان از اجرای هر قاعده حقوقی تدابیری نیاز است که بر اساس آن ها عکس العمل متناسبی در مورد تخلف از اجرای قواعد مزبور از سوی جامعه در نظر گرفته می شود که همین امر پشتوانه اجرای مقررات حقوقی می باشد. (Mousavi (2019 ضمانت اجرا بعد از نقض تعهد معنا پیدا می کند و راهکاری برای متعهد کردن دولت ها به پیروی از مقررات و معاهدات زیست محیطی است، بنابراین بحث سازوکارها و ضمانت های اجرایی از هم جدا گردیده است. سازوکارهای سنتی یا کلاسیک حفاظت از محیط زیست شامل استانداردهای زیست محیطی و پرداخت جریمه های زیست محیطی و همچنین مجوزهای زیست محیطی وضع شده توسط دولت ها که قابل فروش می باشد.

استانداردهای محیط زیستی: امروزه دولت ها مسؤولیت خطیری در حفاظت از بهداشت، رفاه و محیط زیست جامعه در برابر خطرات ناشی از آلودگی بر عهده دارند. مثال های فراوانی از وضع استانداردهای زیست محیطی توسط دولت ها وجود دارد. سازمان حفاظت از محیط زیست آمریکا که مسؤولیت اجرایی برنامه های زیست محیطی را بر عهده دارد، در زمینه مشخص نمودن استانداردها و به اجرا درآمدن آن ها هم فعالیت می کند. این سازمان سه نوع استاندارد که شامل استانداردهای مبتنی بر تکنولوژی، استانداردهای مبتنی بر محیط و استاندارد مبتنی برمنافع را ارائه می دهد. از بررسی که توسط خود سازمان محیط زیست آمریکا در مورد اجرای استانداردها بعمل آمد این نتیجه بدست آمده که این استانداردها در سطح ملی به تنهایی فاقد کارایی هستند. کارایی استانداردها در سطح ملی منوط به استفاده هم زمان از دیگر ابزارهای دیگر به همراه استانداردها می باشد (Termer et al., 2005).

جریمه های انتشار آلودگی: جریمه در حقیقت یک بهای

بین‌المللی تلقی شده- می‌باشد. این مورد نشان دهنده ی توسعه حقوق محیط زیست است تا حدی که تخریب آن جزء جرایم بین‌المللی است. تصویر ارائه شده از جرایم زیست‌محیطی ثبت شده، تناقض آشکاری را بین وضعیت واقعی امور زیست‌محیطی و مقابله با چنین جرائمی نشان می‌دهد. یکی از دلایل این عدم تعادل، دشواری در احراز صلاحیت و اثبات جرایم مورد بحث باشد. (et al., 2020) Iгореvich Golubev یکی از مهمترین اقداماتی که باید در این خصوص انجام شود، ایجاد مرجعی است که بتواند در سطح بین‌المللی بعنوان ابزاری قدرتمند در راه حفظ و حراست از محیط زیست فعالیت و به اختلافات ناشی از آن رسیدگی کند و ضمانت اجرای مؤثر برای رعایت قوانین زیست‌محیطی باشد. همچنین با تفاسیر قضایی خود هم در تدوین و ایجاد حقوق مربوط به محیط زیست و هم در رسیدگی و حل و فصل اختلافات زیست‌محیطی فعالیت نماید (Jalali, 2009). در این راستا توجه به سه بایسته‌ی زیر می‌تواند در توفیق حقوق کیفری در حفاظت مؤثر از محیط زیست سودمند باشد. بایسته‌ی نخست لزوم انتخاب رویکردی مناسب در تصویب مجازات‌های زیست‌محیطی است. بایسته‌ی دوم به لزوم شناسایی مسوولیت کیفری برای اشخاص حقوقی باز می‌گردد زیرا حمایت همه جانبه‌ی کیفری از محیط زیست تنها هنگامی تضمین خواهد شد که تمامی مرتکبین جرایم یاد شده از جمله اشخاص حقوقی مشمول ضمانت‌های کیفری نظام حقوقی باشند و در نهایت اینکه برقراری رژیم کیفری مؤثر برای حفاظت از محیط زیست مستلزم ایجاد و تقویت نهادهای نظارتی مدرن و پیشرفته است که با پایش فعالیت‌های خطرناک زیست‌محیطی و جمع‌آوری اطلاعات مربوط و گزارش جرایم زیست‌محیطی به مقامات قضایی، حقوق کیفری را در رسیدن به اهدافش در این حوزه کمک کنند (Abdollahi, 2007).

ضمانت اجرای مدنی: به‌طور کلی مسوولیت مدنی دولت عبارت است از الزام دولت نسبت به شخص زیان دیده در

منفی است که به نسبت مقدار آلودگی وضع می‌شود. معمولاً به خاطر تخلیه مواد آلاینده در هوا، آب و خاک و برای ایجاد آلودگی صوتی وضع می‌گردد. جریمه‌ها مبتنی بر اصل پرداخت توسط آلوده‌ساز بر این اساس است که آلوده‌گر باید هزینه هرگونه کاهش آلودگی به منظور حفظ سطح کیفی قابل قبولی از محیط زیست را متحمل شود. انواع جریمه شامل جریمه انتشار، جریمه مصرف، جریمه بهره‌بردار و جریمه مدیریت می‌شود (Asafu-Adjaye, 2006).

مجوزهای زیست‌محیطی قابل فروش: مجوزهای زیست محیطی قابل فروش نمونه‌ای از ابزارهایی هستند که جهت کنترل آلودگی محیط زیست و حفاظت از منابع طبیعی بکار می‌روند (Asafu-Adjaye, 2006). رژیم مجوزهای قابل مبادله ابتدا سطح کل آلودگی را مشخص می‌کند، سپس آن را به کل واحدهای آلوده کننده اختصاص می‌دهد و به شرکت‌های آلوده کننده نیز اجازه می‌دهد تا یک سطح معینی از آلودگی را اتخاذ کنند و یا سطح معینی از آلودگی را از دیگر واحدها بخرند که در این روش واحدهای آلوده کننده بیشتر متعهد به حمایت و یا واگذاری می‌شوند (Turner et al., 2005).

ضمانت اجرا در حقوق بین‌الملل محیط زیست و انواع آن

ضمانت اجرا در حقوق محیط زیست به صورت‌های مختلف وجود دارد. مانند حقوق بین‌الملل عمومی که می‌توان آن را به چهار نوع ضمانت اجرای حقوقی، سیاسی، اقتصادی و نظامی تقسیم کرد (Poorhashemi and Parande Motlagh, 2016). ضمانت‌های اجرایی حقوقی هم به دو دسته ی ضمانت‌های اجرایی کیفری و مدنی تقسیم می‌گردد که تحت عنوان ضمانت‌های اجرایی کلاسیک نام برده می‌شود.

ضمانت اجرای کیفری: در حقوق محیط زیست ضمانت اجرای کیفری شامل تخریب وسیع محیط زیست - که در اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی به عنوان جرم

پرداخت غرامت زیان وارده به او که ناشی از عمل غیر- قانونی منتسب به دولت یا عمل غیرقانونی او (دولت) بوده و یا تکلیف دولت است نسبت به پرداخت غرامت زیان دیده که به موجب قانون مقرر گردیده است (Zargoosh, 2010). در نظر گرفتن چنین مسئولیتی برای دولت نتیجه منطقی حاکمیت قانون است و عدالت حکم می‌کند که هیچ قانون‌شکنی و زبانی چه مادی و چه معنوی بدون جبران باقی نماند (Motameni, 2008, Tabatabai). در سال ۲۰۰۱ طرح پیشگیری خسارات فرامرزی ناشی از اعمال منع نشده در ۵۹ ماده در حقوق بین‌الملل تکمیل شد. که ناظر بر مسؤولیت مدنی دولت‌هاست. این طرح تاکید دارد که دولت‌ها با استفاده از اصل حاکمیت، همیشه مجاز به اقدام به هر گونه فعالیتی با این دستاویز که توسط حقوق بین‌الملل منع نشده است، نیستند. بنابراین برابر روند فعلی، دیگر دولت‌ها تنها در خصوص ارتکاب اعمال متخلفانه مسؤولیت نمی‌یابند و در مورد اعمال منع نشده فوق‌العاده خطرناک که خطر بروز صدمات برون مرزی محتمل نیز دارند، ممکن است صاحب مسؤولیت در زمینه پیشگیری و به حداقل رساندن صدمات ناشی از بروز حادثه شوند (Mashhadi and Shah, 2016).
 متعاقباً در سال ۲۰۰۶ طرح پیشنهادی کمیسیون حقوق بین‌الملل با موضوع "اصول تخصیص زیان در موارد آسیب فرامرزی ناشی از فعالیت‌های خطرناک"، تدوین گردید. این طرح دولت را تحت هر شرایطی در صورت ورود خسارت جدی به محیط زیست مسئول و متصدی فعالیت خطرناک را موظف به جبران خسارت می‌داند، حتی اگر نقض تعهد توسط دولت انجام نگرفته باشد. از آنجاییکه این فعالیت‌ها ممنوع نیستند، نظام سنتی مسؤولیت مدنی در پاسخگویی به این خسارات کارآمد نمی‌باشد؛ از این رو توسعه و تدوین نظام خاص جبران خسارات زیست‌محیطی اجتناب‌ناپذیر می‌باشد (Mashhadi and Shah Hosseini, 2016). در این راستا توسعه بیمه‌های زیست‌محیطی و

لزوم تشکیل صندوق‌های مشترک برای جبران خسارات و مبحث مالیات سبز بعنوان سازوکارهای جدید برای حفاظت بیشتر از محیط زیست در کنار مسؤولیت مدنی کشورها باعث توسعه مسؤولیت مدنی می‌گردد.

ناکارآمدی ضمانت اجراهای کلاسیک در حقوق

محیط زیست برای حفاظت موثر از محیط زیست

در میان قواعد بین‌المللی حفاظت از محیط زیست بسیاری از قواعد موجود دارای سازوکار و ضمانت اجرای مدنی هستند. در طول زمان ناکارآمد بودن و ناکافی بودن این نوع از ضمانت اجرا آشکار گردیده است. به عبارتی جرمه‌های مالی نتوانسته است اهرمی بازدارنده در مقابل نقض‌های زیست‌محیطی باشد. لذا رفع این ناکارآمدی با بکارگیری حقوق کیفری بعنوان اهرمی مکمل در کنار ضمانت‌های اجرایی موجود ممکن می‌گردد. در برخی از معاهدات که تعداد آن‌ها اندک است در مقابل اعمالی که منجر به تخریب شدید محیط زیست می‌شوند مجازات کیفری به کار گرفته شده است. البته اقدامات صورت گرفته کمتر سازوکار کیفری در عرصه بین‌الملل را مستقیم بکار گرفته است و در بسیاری از موارد اختیار متوسل شدن به حقوق کیفری را به دولت‌های عضو خود داده‌اند و از کشورهای عضو خواسته شده تا به جرم انگاری تخریب محیط زیست بپردازند. یعنی حقوق بین‌الملل، خود آمادگی جرم انگاری تخریب‌های محیط زیست به صورت مستقیم را ندارد. لذا به طور غیرمستقیم این تمایل را نشان داده است. نکته مهم این است که بکارگیری حقوق کیفری نیاز به یک مقام اجرایی برای تأمین اهداف وضع چنین قواعدی را دارد. یعنی صرف وضع قواعد برای حمایت کافی نیست (Seyfi, 2015). همچنین عدم وجود دادگاهی تخصصی برای رسیدگی به تخلفات زیست‌محیطی در سطح بین‌المللی مشکل دیگر ضمانت اجرای کیفری است.

با توجه به موارد ذکر شده در محدودیت ضمانت‌های اجرایی مدنی و کیفری حال این سوال مطرح است که آیا

محیط زیست و جلوگیری از تخریب محیط زیست و یا سایر خسارات زیست محیطی دارد (Ghasemzadeh, 2014). پیش نویس مواد ۲۰۰۱ کمیسیون حقوق بین‌الملل^۸، دولت منشاء انجام اعمال مخاطره‌آمیز متضمن ضرر فرامرزی را ملزم به انجام تمام اقدامات مقتضی به منظور پیشگیری از خسارات فرامرزی مهم یا کاهش خطرات آن کرده است (Mashhadi and Shah Hosseini, 2016) ماده ۷ طرح پیش نویس ۲۰۰۱ به این مورد اختصاص دارد (Craik, 2008). به طوری که پیداست، لزوم اجازه قبلی در انجام فعالیت‌های خطرناک فقط حق دولت‌ها نیست و تکلیف آن‌ها نیز محسوب می‌شود (Gillespie, 2007) در واقع پیشگیری در اینجا یک نظام ترجیحی نسبت به جبران خسارت است، چون جبران خسارت نمی‌تواند تمام خسارات زیان دیده را مرتفع سازد.

عدم امکان جبران کامل خسارات زیست‌محیطی: با توجه به گسترش انواع آلودگی‌ها و دیگر خسارت‌های زیست‌محیطی ناشی از رشد بی‌رویه اقتصادی و افزایش جمعیت و سایر فعالیت‌های انسانی که اثراتی بر محیط زیست دارند (Hayward 1995, 217) و با عنایت به اینکه نمی‌توان برای محیط زیست حد و مرزی قابل شد و همه بشریت سوار بر یک کشتی واحد به نام کره زمین می‌باشند، که هرگونه صدمه و آسیب به این کشتی سبب نابودی کل جامعه بشریت می‌گردد (Poorhashemi and Arghand, 2014)، بررسی مفهوم خسارات زیست‌محیطی، بسیار با اهمیت است. تعریف خسارت زیست‌محیطی در طرح کمیسیون حقوق بین‌الملل راجع به اصول تخصیص زیان در خسارت فرامرزی ناشی از اعمال مخاطره‌آمیز در بند اول اصل ۲ طرح پیش‌نویس اصول ۲۰۰۶ بیان شده و مصادیق خسارت به محیط زیست عنوان شده است (Schwabach, 2006). یکی از موانع پیشروی جبران خسارات زیست‌محیطی، برآورد و ارزیابی خسارات آن، مستقل از خسارات وارده به اشخاص و اموال است

ضمانت‌های اجرایی مدنی و کیفری به تنهایی کارایی لازم برای حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب محیط زیست را دارا هستند یا خیر؟ برای پاسخگویی مناسب به این سوال ابتدا بایستی ماهیت رشته حقوق محیط زیست و اساسا مسائل زیست‌محیطی مورد توجه قرار گیرد.

نتایج و بحث

ماهیت خاص مسائل محیط زیستی و ارتباط آن با ضرورت ایجاد و توسعه سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی نوین

کنترل کیفیت محیط زیست امری موجود، علمی و غیرقابل انکار است. شرایط فعلی در سطح بین‌المللی و شاخص‌های موجود، بیانگر آن است که در مقابله با روند روبه‌رشد آلودگی‌ها و آسیب‌های ایجاد شده از جانب انسان، اقدامات صورت گرفته کاری را از پیش نبرده است و گستره‌ی مشکلات محیط زیستی مستلزم پاسخی جمعی به آن، در سطح ملی و گستره‌ی بین‌المللی است (Hayward, 1995). واقعیت امر این است که انسان‌ها با توسعه علوم و تکنولوژی توانسته‌اند روزه‌روز دامنه دخالت‌ها و تاثیرات خود را بر محیط زیست بیافزایند تا آن را در جهت دستیابی به سود و رفاه مادی بیشتر مهارکنند (Mehrra, 2018) بایستی ویژگی‌های خاص محیط زیست که ماهیت این رشته را متفاوت از سایر رشته‌های حقوقی می‌کند، بررسی کرد که این ویژگی‌ها در چهار عنوان طبقه بندی می‌شود.

پیشگیری از تخریب محیط زیست: در حقوق محیط زیست اصل پیشگیری، یکی از مهمترین اصول شناخته شده می‌باشد و بعنوان قاعده طلایی^۹ در این حوزه بکار می‌رود (Heidarzadeh and Mozafarizadeh, 2013). برای پیشگیری از ورود خسارت به محیط زیست آموزش و اطلاع رسانی از اهمیت بسزایی برخوردار است. مقوله آموزش در حقوق محیط زیست نقش اساسی در حفظ

همچنین انتساب مسوولیت، دشوار است و در برخی شرایط، به دلایل متعدد، حتی غیرممکن نیز می-شود (Kiss and Shelton, 1986). به علاوه، مسوولیت، پس از روی دادن نقض و آسیب، قابل اعمال است و تشخیص یک فعل خطای بین المللی، معمولاً بسیار دیرتر از آن اتفاق می افتد که بتواند مانع از آسیب زیست محیطی شود، آسیبی که در برخی موارد، جبران ناپذیر است (Machado Filho, 2018). همچنین وقتی آسیب وارده از چندین منبع باشد، تشخیص ممکن است دشوار باشد، بخصوص وقتی به طور هم زمان پیش آید (Pourhashemi and Mousavi, 2011). ضمانت اجرای کیفری در حقوق محیط زیست، در سطحی کلان به منزله بازوی وزین سیاست قضایی کشورها برای برقراری نظم و ماندگاری امنیت در جامعه است (Rabani et al., 2020). اما این امر مستلزم ایجاد و تقویت نهادهای نظارتی مدرن و پیشرفته است که با پایش فعالیت های خطرناک زیست محیطی و جمع آوری اطلاعات مربوط و گزارش جرایم زیست محیطی به مقامات قضایی، حقوق کیفری را در رسیدن به اهدافی در این حوزه کمک کنند. چنین ویژگی هایی در نهادهای سنتی اجرای قانون وجود ندارد (Abdullahi, 2007).

بنابراین پیشگیری از تخریب محیط زیست، عدم امکان جبران کامل خسارات زیست محیطی، مشکل بودن ارزیابی اقتصادی خسارات زیست محیطی و ارزشگذاری بر روی محیط زیست و عدم کفایت مفهوم سنتی مسوولیت دولت ها در خسارات زیست محیطی برای حل مشکلات و آسیب های به محیط زیست از جمله ویژگی های این رشته است که ماهیت آن را نسبت به سایر رشته های حقوق خاص می کند و سبب ایجاد و توسعه سازوکارها و ضمانت اجراهای نوین در این رشته خواهد شد.

سازوکارهای نوین در حقوق محیط زیست

سازوکارها یا سازوکارهای نوین که در حقوق محیطی زیست در حال شکل گیری و توسعه است به منظور حفاظت بیشتر از محیط زیست شکل می گیرد. این

(Hanqin, 2003). در قسمت د بند اول اصل دوم طرح اصول ۲۰۰۶ به هزینه های اقدامات معقول ترمیم اموال یا محیط زیست اعم از منابع طبیعی اشاره شده است. در واقع این عناصر از خسارت، اشاره به تغییر نگاه به سمت تاکید بیشتر بر خسارات زیست محیطی دارند و اساساً جدای از خسارت به اشخاص و اموال است (Mashhadi and Shah Hosseini, 2016).

مشکل بودن ارزیابی اقتصادی خسارات زیست-محیطی و ارزش گذاری بر روی محیط زیست: ارزیابی خسارات وارده از حوادث مخرب محیط زیست معمولاً به علت محدودیت اطلاعات با دشواری روبه رو است بخصوص این که خسارت به منابع زیستی ممکن است سال ها پس از وقوع حادثه خود را نشان دهد (Hanqin, 2003). همچنین ارزش گذاری مالی بر محیط زیست برای مثال از بین رفتن حیات وحش، مستقیماً با معیار پولی قابل ارزیابی نیستند. صرف نظر از عدم سهولت ارزیابی خسارات زیست محیطی، تعیین سطح و معیار معینی که در آن دولت، مسئول جبران خسارات زیست محیطی وارده شناخته شود نیز در پرده ای از ابهام باقی مانده است. بررسی اجمالی معاهدات و رویه قضایی بین المللی در این زمینه بیان کننده این واقعیت است که یک اجماع یا توافق بین المللی در ارتباط با چنین سطح معینی از خسارات وجود ندارد (Mashhadi and Shah Hosseini, 2016).

عدم کفایت مفهوم سنتی مسوولیت دولت ها در خسارات زیست محیطی برای حل مشکلات و آسیب های محیط زیست: معتبر بودن قواعد سنتی مسوولیت دولت ها که شامل مسوولیت کیفری و مدنی می باشد، برای تضمین رعایت هنجارهای زیست محیطی منجر به دشواری هایی می گردد. در ضمانت های اجرایی مدنی، شرط اساسی و اولیه برای مصداق یافتن مسوولیت مدنی، وجود خسارت است. اگر عملی هر چند نامتعارف و ناشایست و حتی جرم نیز باشد، چنانچه خسارتی به بار نیاورد مسوولیت مدنی محقق نمی گردد (Prosser, 1964).

نبودن مسئول خسارت، تأسیس صندوق‌های جبران خسارت زیر نظر دولت بسیار راهگشا است (Fahimi, 2012). همچنین گرایش به ایجاد صندوق‌های جمعی در واقع پاسخی به ناکافی بودن حد مسوولیت متصدی در اکثر حوادث منتهی به خسارات زیست‌محیطی است (Abdollahi, 2011).

ضمانت‌های اجرایی نوین در حقوق محیط زیست

ضمانت‌های اجرایی نوین که به تازگی در حقوق محیط زیست در حال ایجاد و در حال توسعه است، در دو دسته؛ پرداخت خسارت بدون وجود قرارداد توافقی و رجوع به دادگاه و سازوکار کنترل پایبندی و عدم پایبندی^۱ در موافقتنامه‌های زیست‌محیطی طبقه بندی می‌گردد.

پرداخت خسارت بدون وجود قرارداد توافقی و رجوع

به دادگاه: در سال‌های اخیر خساراتی به محیط زیست وارد شده که خسارت دیده بدون مراجعه به دادگاه حتی بدون وجود قرارداد و توافق قبلی امکان دریافت خسارت را داشته است. از آنجاییکه نه توافقی در بین بوده و نه دادگاهی این نوع دریافت خسارت مشمول ضمانت اجرای مدنی و کیفری نمی‌شود. معمولاً در خسارات شدید به محیط زیست که ناشی از فعالیت‌های هسته‌ای و یا فعالیت‌های نفتی با آلودگی گسترده و زیاد است امکان دریافت این نوع از خسارت وجود دارد. در این مقاله فاجعه نفتی خلیج مکزیک در سال ۲۰۱۰ بعنوان نمونه برای این نوع از ضمانت اجرای نوین ایجاد شده، بررسی می‌گردد. در ۲۰ آوریل ۲۰۱۰، یک دکل نفتی متعلق به شرکت بریتیش پترولیوم (BP) در آب‌های خلیج مکزیک منفجر شد و حدود پنج میلیون بشکه نفت به خلیج مکزیک رها شد (Davis, 2012). بعد از این اتفاق بریتیش پترولیوم، مبلغ بالایی (۲۵۶ میلیون دلار آمریکا) را بعنوان غرامت خسارت، به کسانی که از این فاجعه مصیبت‌بار آسیب دیدند، پرداخت کرده است (Chatterjee and Lefcovitch, 2010). با قبول پرداخت غرامت، بریتیش پترولیوم مسوولیت خود در این زمینه را پذیرفته است،

سازوکارها شامل بحث مالیات‌های سبز^۲ و بیمه‌های زیست‌محیطی و صندوق‌های ذخیره زیست‌محیطی می‌باشد.

مالیات‌های سبز: در بین انواع منابع دولت، مالیات بعنوان منبع دائمی و قابل پیش بینی همواره مورد توجه دولتمردان بوده است (Williams, 2008). اعمال مالیات هم به جهت کسب درآمد و هم به منظور ابزاری جهت سیاستگذاری، آثار متفاوتی را بر اقتصاد تحمیل می‌کند (Seyed Nejad Fahim and Aghdami, 2011). اولین هدف برای وضع مالیات‌های زیست‌محیطی افزایش درآمد است. هدف دوم برای تعیین مالیات‌ها تاثیرات رفتاری مالیات بر جامعه است هدف سوم وضع مالیات توزیع دوباره ثروت در جامعه می‌باشد هدف چهارم استفاده از مالیات تنظیم اقتصادی مثل کنترل تورم است (Yazdanpanah, 1390).

بیمه‌های زیست‌محیطی: بیمه محیط زیست بعنوان ابزاری برای به عهده گرفتن مسوولیت خطرات زیست‌محیطی ناشی از فعالیت‌های صنعتی می‌باشد. (Agha Razi et al., 2014). در حقیقت نظام مسوولیت با توجه به نظر کمیسیون حقوق بین‌الملل در طرح ۲۰۰۶ با اتخاذ دو روش، الزام متصدیان به ارائه تضمین‌های مالی یا بیمه فعالیت خطرناک و تأسیس صندوق‌های جمعی جبران خسارت، به سوی جمعی کردن مسوولیت در جبران خسارات ناشی از فعالیت‌های خطرناک حرکت کرده است (Shah Hosseini and Mashhadi, 2017). شناسایی ریسک‌ها و دامنه گسترده آسیب‌ها از معضلات جدی در راه طراحی خدمات نوین بیمه ای در عرصه محیط زیست می‌باشد (Farzaneh, 2016).

صندوق تامین خسارت زیست‌محیطی: گرایش نظام مسوولیت بین‌المللی به ایجاد صندوق‌های جمعی جبران خسارت‌های ناشی از فعالیت‌های خطرناک یکی دیگر از جهت‌گیری‌های نظام مزبور به سوی جمعی کردن مسوولیت است (Abdollahi, 2011). در صورت مشخص

فصل اختلافات در متن معاهدات قرار داده‌اند، اما دولت‌ها به ندرت از آن‌ها استفاده می‌کنند. تحقیقات نشان داده که راه‌های سنتی و قدیمی اجرای حقوق بین‌الملل نیازهای اجرای این موافقت‌نامه‌ها را برطرف نکرده است. بنابراین تحت این شرایط طرف‌های متعهد به روشی ابتکاری در موافقت‌نامه‌های زیست‌محیطی جهانی دست زده‌اند. نمونه‌ای از این آیین‌ها را می‌توان در پروتکل مونترال ببینیم که الگویی برای استفاده در دیگر موافقت‌نامه‌های زیست‌محیطی شده است (Gondlink et al., 2015). موضوع اولیه و اساسی در ایجاد هر سازوکار کنترل پایبندی و عدم پایبندی، ارائه ی زمینه ای چند جانبه از تشویق و ترغیب دولت‌ها در جهت اجرای تعهدات موافقت‌نامه‌ها می‌باشد (Fitzmaurice and Redgwell, 2000). این آیین‌ها به طور مشخص در دو مرحله سازماندهی شده‌اند. مرحله اول دارای ماهیتی انعطاف‌پذیر و تسهیل کننده می‌باشد، که طی آن کمیته‌ی اجرایی پروتکل یا کنوانسیون اطلاعات لازم را جمع‌آوری کرده و به تجزیه و تحلیل موقعیت عدم اجرا و کشف حقایق و واقعیت‌های موضوع مطروحه می‌پردازد. مرحله دوم این آیین زمانی است که با وجود اقدامات تسهیلاتی تصویب شده موضوع مورد اجرا لاینحل شده باشد. در این مرحله کمیته‌ی اجرایی ممکن است توصیه‌هایی را به کنفرانس اعضا به منظور اتخاذ اقدامات بیشتر، که غالباً با ماهیت تحریمی آغاز می‌شود، ارائه نماید. سازوکار کنترل دارای چهار جزء ترکیب دهنده اصلی می‌باشند، که عبارتند از: تعهد به گزارش‌دهی، رسیدگی و تحقیق در مورد اطلاعات ارائه شده، ارزیابی اجرا و واکنش‌ها و اقدامات احتمالی به موقعیت عدم اجرا (Alavi, 2014).

در این زمینه دو معاهده بین‌المللی، شامل پروتکل مونترال پیرامون مواد کاهنده لایه اوزون (۱۹۸۷) و کنوانسیون چارچوب سازمان ملل متحد پیرامون تغییرات آب و هوایی (۱۹۹۲) و موافقت‌نامه پاریس ۲۰۱۵ بعنوان نمونه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در چهارمین اجلاس^{۱۵} اعضای

حتی اگر هیچ قرارداد توافقی‌ایی بین بریتیش پترولیوم و خسارت‌دیدگان و آسیب‌دیدگان این فاجعه منعقد نشده باشد. بنابراین مبنای این غرامت چیست؟ بریتیش پترولیوم، هیچ تعهد قراردادی ای در زمینه پرداخت غرامت نداشت و پرداخت غرامت، مبتنی بر دو چیز بود: ۱- نمادی از مسوولیت اخلاقی^{۱۱} که اصطلاح مدرن تر آن، مسوولیت اجتماعی شرکتی است^{۱۲}- قصور بریتیش پترولیوم در مقابله با آلودگی در کوتاهترین زمان ممکن که بعنوان غفلت^{۱۳} از طرف بریتیش پترولیوم توصیف شده است. بنابراین، اگرچه بریتیش پترولیوم، بهترین تلاش‌ها و یا کوشش‌ها را در جهت مهار منابع آلودگی انجام داد، اما میزان خسارت وارده به جامعه محلی، کمپانی را به سمت پرداخت غرامت سوق داد (Chatterjee and Lefcovitch, 2010). همچنین در این پرونده بحث ایجاد یک خسارت عمومی مطرح است. ایجاد یک خسارت عمومی، به‌طور قابل توجهی متفاوت از یک خسارت خصوصی است (Attorney, 1957). برای اینکه یک خسارت بعنوان یک خسارت عمومی در نظر گرفته شود، برآورده شدن دو معیار ضروری است: ۱- اینکه مزاحمت باید اثر زیانباری بر ایمنی، سلامت، آسایش یا راحتی عموم داشته باشد و ۲- اینکه باید ماهیتی ادامه‌دار داشته باشد یا اینکه منجر به اثری دائمی یا بلندمدت شده باشد، به‌گونه‌ای که خواننده از قبل بداند یا دلایلی داشته که بداند این خسارت، منجر به چنین اثری بر حقوق مردم خواهد شد (Chatterjee and Lefcovitch, 2010). بعد از این پرداخت این شرکت در دادگاه هم ملزم به پرداخت خسارت بیشتر شد.

سازوکار کنترل پایبندی و عدم پایبندی در موافقت‌نامه‌های زیست‌محیطی: تاکنون موافقت‌نامه‌های زیست‌محیطی زیادی در سطح بین‌المللی تصویب شده است. اما آنچه دغدغه جامعه جهانی می‌باشد اجرای درست و کامل این موافقت‌نامه‌ها می‌باشد. معاهدات زیست‌محیطی بین‌المللی بسیاری از آیین‌ها را برای حل و

Okonkwo, این موارد نشانگر توجه به آیین‌های عدم اجرا در موافقتنامه‌های محیط زیستی برای حصول به نتیجه حداکثری می‌باشد.

اگر به چرخه عمر کامل یک رژیم زیست‌محیطی نگاه کنیم، کنترل پایبندی، یک ابزار مهم برای اجتناب از منازعه است؛ فقط در صورت ناکارآمد بودن این ابزار است که باید بعنوان آخرین حربه، طرف‌ها را به پروسه حل‌وفصل منازعه ارجاع داد. چون کنترل پایبندی، بعنوان رویکردی نرم برای مسائل مسوولیت و مسوولیت قانونی دولت، شناخته و پذیرفته شده است. در کنترل پایبندی، قطعاً اندکی بی‌اعتمادی وجود دارد، اما احتمالاً در ایجاد اعتماد بین طرف‌ها نیز نقش دارد، زیرا هر کدام از آن‌ها، می‌توانند به پایبندی طرف‌های دیگر تکیه کنند (Lang, 2017).

با توجه به آنچه مطرح شد، می‌توان از دو نوع ضمانت اجرای نوین علاوه بر ضمانت اجراهای کلاسیک در این رشته نام برد که ایجاد و در حال توسعه است تا کمک بیشتری به حفاظت کارآمد و موثر از محیط زیست داشته باشد.

نتیجه‌گیری

با توجه به ناکارآمدی سازوکارها و ضمانت‌های اجرایی کلاسیک که مفصل به آن اشاره شد، در جهت حفاظت کامل از محیط زیست، در حقوق محیط زیست، سازوکارها و ضمانت اجراهای نوین در حال شکل‌گیری و توسعه است. ضمانت اجراهای نوین نیز به دلیل ماهیت خاص این رشته ایجاد و در حال توسعه می‌باشد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل یافته‌های توصیفی پژوهش، حاکی از آن است؛ دو نوع ضمانت اجرای نوین شامل "پرداخت خسارت بدون موافقتنامه و مراجعه به دادگاه در مواردی که تخریب شدید در محیط زیست ایجاد شده" و همچنین "کنترل پایبندی و عدم پایبندی دولت‌های عضو به کنوانسیون‌های زیست‌محیطی" برای حفاظت کارآمد و مؤثرشناسایی و در

پروتکل مونترال، آیین‌های کنترل پایبندی اعضا را ایجاد و بنا نهادند و فهرستی دال بر اقداماتی که ممکن است در موارد عدم اجرا توسط اجلاس اعضا اتخاذ شود را پذیرفت (Sagemueller, 2005) که شامل مساعدت و همکاری مناسب، صدور هشدار، تعلیق مطابق با قوانین کاربردی حقوق بین‌الملل است (Alavi, 2014).

مبنای حقوقی ایجاد آیین‌های عدم اجرای پروتکل کیوتو را می‌توان در ماده ۱۸ پروتکل یافت. این پروتکل در ابتدای راه و اولین گام خود باید آیین‌ها و سازوکارهای مناسب و مؤثر و همچنین مکانیزم‌ها و سازوکارهایی را به‌منظور تعیین و تشخیص موارد عدم اجرا با توجه به قوانین پروتکل در نظر بگیرد. این سازوکارها شامل مواردی از اقدامات اتخاذ شده و پیامدهای ناشی از عدم اجرا و در نظر گرفتن نوع، درجه، علت، و دفعات عدم اجرا، می‌باشد. هریک از آیین‌ها و سازوکارها طبق این ماده متضمن نتایج الزامی است که باید با استفاده از اصلاحیه‌ای به تصویب برسد (Urbinati, 2009). موافقت-نامه پاریس در بیست و یکمین کنفرانس طرف‌های کنوانسیون چارچوب ملل متحد در خصوص تغییرات اقلیمی با حضور ۱۹۵ دولت و اتحادیه اروپا مورد پذیرش قرار گرفت. موافقت‌نامه مذکور توافقی است که ذیل کنوانسیون چارچوب ملل متحد در خصوص تغییرات اقلیمی قرار می‌گیرد. مواد ۴، ۷، ۹، ۱۰، ۱۱ و ۱۳ که مباحثی در خصوص کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، انطباق با تغییر اقلیم، تأمین مالی، توسعه و انتقال تکنولوژی، ظرفیت‌سازی و گزارش‌دهی، بررسی و شفافیت را تحت پوشش قرار می‌دهد (Amini et al., 2019) گرچه در موافقتنامه پاریس در مورد ضمانت اجراهای مرسوم در حقوق بین‌الملل و تحریم‌ها در صورت عدم اجرا توسط اعضا صحبتی به میان نیامده، اما با توجه به مواردی مانند کنترل پایبندی اعضا از طریق مبنای مشارکتی، گزارش‌دهی و انتقال فناوری‌های نوین سعی شده اعضا را به موافقتنامه پایبند کرد. (۲۰۱۷)

صندوق های ذخیره زیست محیطی می باشد. پیشنهاد می شود؛ مقامات اجرایی نهادهای زیست محیطی در سطح بین الملل و داخلی به این سازوکارهای جدید توجه ویژه ای داشته باشند تا قبل از ورود خسارت بتوان از ایجاد ضرر و زیان به محیط زیست پیشگیری کرد.

سیاسگذاری

سیاس از اساتید راهنما و مشاور و دیگر اساتید بزرگوار می که در خلال تحصیلاتم من را به زینت علم و دانش آراستند، و در نشر دانش و تقویت علمی دانشجویان خود و به ویژه در ارتقاء علمی من صادقانه کوشیدند. در این پژوهش از سازمان، نهاد یا شخصی کمک مالی دریافت نشده است.

پی نوشتها

- ¹ International law
- ² Reciprocity
- ³ Stockholm Declaration on Human & Environment 1972
- ⁴ Agenda 21
- ⁵ World Charter for Nature 1982
- ⁶ Polluter pays principal
- ⁷ Golden Rule
- ⁸ Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities, Adopted by International law commission at its fifty-third session (2001)
- ⁹ Green Taxes
- ¹⁰ Compliance and noncompliance Contorol
- ¹¹ Moral responsibility
- ¹² Negligence
- ¹³ The Montreal Protocol on Substance that Deplete The Ozone Layer
- ¹⁴ Convention on Climate Change
- ¹⁵ Fourth Meeting of the Parties to the Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer

Abdullahi, M., 2007. Criminal protection of the environment: a reflection on the requirements of environmental criminal law. *Environmental Sciences*. 5(1), 97 – 117.

Abdollahi, M., 2011. Approaches of the international liability system in compensation for non-prohibited acts in international law. *Journal of*

حال توسعه می باشد. باتوجه به اینکه پژوهش حاضر صرفاً موفق به شناسایی دو نوع از ضمانت اجراهای نوین در نظام بین الملل گردیده است، اما بی شک انواع دیگری از ضمانت اجراها وجود دارد که بدلیل جدید بودن می تواند قابل شناسایی قرار بگیرد، پیشنهاد می شود مطالعات آینده نتایج این پژوهش را با یافته های حاصل از پژوهش های دیگر مقایسه نموده و پیرامون نتایج بدست آمده بحث کنند. از آنجایی که در مسوولیت کیفری خلاء یک دادگاه مستقل در زمینه رسیدگی به پرونده های زیست محیطی، سبب سردرگمی در تشکیل و رسیدگی به این نوع از پرونده ها در سطح بین المللی شده است، و علیرغم اهمیت داشتن و مفید بودن لحاظ مسوولیت مدنی در گستره جبران زیان های زیست محیطی و برخورد با واردکنندگان زیان به طبیعت و محیط زیست موجود، متأسفانه از بروز انواع گوناگون آلودگی ها و تخریب ها در عرصه محیط زیست کاسته نگردیده است؛ بنابراین پیشنهاد می شود ضمن ارتقاء کیفیت ضمانت اجراهای کلاسیک برای حفاظت بهتر از محیط زیست، توجه ویژه به ضمانت اجراهای جدید در حقوق محیط زیست توسط نهادهای قانون گذار در سطح بین المللی و داخلی لحاظ شود. علاوه بر سازوکارهای کلاسیک برای حفاظت از محیط زیست که شامل استانداردهایی زیست محیطی، جریمه های انتشار آلاینده ها و مجوزهای زیست محیطی قابل فروش می باشد، یک سری سازوکارهای جدید برای حفاظت مؤثرتر از محیط زیست شکل گرفته و در حال توسعه می باشد. این سازوکارها شامل بحث مالیات های سبز و بیمه های زیست محیطی و

منابع

Legal Research. 56, 211 - 278.

Agha Razi, M., Ghanbarvand, H. and Jafarian, M., 2014. Insurance as a mechanism for managing environmental risks. In *Proceedings 24th National Conference on Insurance and Development*. 13th November, Tehran, Iran. pp. 1-19.

- Alavi, Z., 2014. Rituals of non-implementation in international environmental treaties. Ms.C. Thesis. Islamic Azad University of Shiraz, Shiraz, Iran.
- Amini, A., Mianabadi, H. and Daryadel, E., 2019. Nature and key legal issues of paris agreement on climate change. *Journal of Law Research*. 22(86), 291-326. doi: 10.29252/lawresearch.22.86.291
- Asafu-Adjaye, J., 2006. Environmental Economics for Non-Economists: Techniques and Policies for Sustainable Development, Compiled by Dehghnian, Siavash, Second edition, Ferdowsi University of Mashhad, Iran.
- Bagherzadeh, M.R., 2003. Guaranteeing the implementation of international peace and security, Imam Khomeini Educational and Research Institute, first edition, Qom, Iran.
- Chatterjee, C. and Lefcovitch, A., 2010. Gulf of Mexico oil disaster: some legal issues. *Amicus Curiae*. 84, 17-24.
- Davis, M., 2012. Lessons unlearned: The legal and policy legacy of the BP deepwater horizon spill. *Washington and Less Journal of Energy, Climate and the Environment*. 17, 156-157.
- Fahimi, A., 2012. Civil liability due to environmental degradation in Iranian jurisprudence and law (comparative study in French law and international documents). Preparation of Research Institute of Jurisprudence and Law. 56, 211 - 278.
- Farzaneh, M.H., 2016. The role of insurance companies in the protection of the environment as the common heritage of mankind. In *Proceedings 1st Conference of International New Developments in Management, Economics and Accounting*. 23th October, Tehran, Iran pp. 211 – 278.
- Fitzmaurice, M.A. and Redgwell, C., 2000. Environmental non-compliance procedures and international law. *Netherlands Yearbook of International Law*. 31, 35-65.
- Ghasemzadeh, R., 2014. Investigating the dimensions of environmental law with emphasis on the aspect of prevention of environmental pollution. *Allameh Journal*. 15, 107-134.
- Gillespie, A., 2007. Protected Areas and International Environmental Law, Martinus Nijhoff Publishers. New York, America
- Gondlink, L., Hoysman, G.W., Helpop, E.E. and Shelton, D.L., 2015. Translated by Habibi, M.H., *Environmental Law*. University of Tehran, Tehran, Iran.
- Hanqin, H., 2003. *Transboundary Damage in International Law*. Cambridge University Press, Cambridge England.
- Lisani, H., 2002. International responsibility of governments for nuclear pollution. Ms.C. Thesis. Universit of Tehran, Tehran, Iran.
- Hayward, B., 1995. The greening of participatory democracy: A reconsideration of Environmental Politics. 4(4), 215-236.
- Heidarzadeh, E. and Mozafarizadeh, S., 2013. Prevention OF Environmental Crime. *Akhlagh-e Zisti* (i.e., *Bioethics Journal*). 3(7), 163-192. http://jlap.srbiau.ac.ir/article_7161_930b3d28b2177694de7482092134288e.pdf
- Igorevich Golubev, S., Viktorovna Gracheva, J., Vladimirovich Malikov, S. and Ivanovich Chuchaev, A., 2020. Environmental crimes: Law enforcement issues. *Caspian Journal of Environmental Sciences*. 18(5), 533-540. doi: 10.22124/cjes.2020.4483.

- Izdikhah, N. and Gorji Fard, H., 2014. The role of legal sanctions and criminal in support of the environment with an emphasis on the protection of forests and meadows. *Journal of Judgment*. 15, 97-130.
- Jalali, M., 2009. Establishment international environmental court and difficulties involved. *Journal of Law and Politic Sciences*. 29(1), 63-85.
- Jalalian, Askar, 2015. Inadequacy of International Law and International Environmental Law in Support of the International Environment. *Rahboard Quarterly Journal*. 75, 23-52.
- Kiss, A. and Shelton, D., 2009. *Systems Analysis of International law: A methodological Inquiry*. Netherlands Yearbook of International Law. 45-74. England. <https://doi.org/10.1017/S0167676800001562>,
- Lang, W., 2017. compliance control in international environmental law: Institutional Necessities. *Heidelberg Journal of International Law*. 56, 685-695.
- Machado Filho, H., 2018. Looking for Adequate Tools for the Enforcement of Multilateral Environmental Agreements: Compliance Procedures and Mechanisms. 1-15.
- Macrory, R., 2013. Sanctions and Safeguards: The Brave New World of Regulatory Enforcement. *Current Legal Problems*. 66(1), 233-266. <https://doi.org/10.1093/clp/cut006>
- Mafi, H., 2006. Guarantee of implementation in public international law. Published in the Conference on Globalization of Law and Its Challenges, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
- Mashhadi, A. and Shah Hosseini, A., 2016. Prevention of environmental damage in the light of the International Law Commission's 2001 proposal on the prevention of damage caused by the border of Dangerous Activities. *Quarterly Journal of Public Law Studies*. 46(2), 273-295.
- Mehrara, A., goybari. S. and zarezidi, A.R., 2018. Investigating the role of environmental protection in sustainable development. *Applied studies in management and development sciences*. 10, 91-102.
- Mousavi, M., 2019. The relationship between international performance guarantees and the principle of personal punishment. *Islamic Education and Criminal Law and Criminology*. 3 (6), 71-92.
- Okonkwo, T., 2017. How International Law Can Deal with Lack of Sanctions and Binding Targets in the Paris Agreement. *Journal of Sustainable Development*. 10(5), 225-233.
- Poorhashemi, A., Arghand, B., 2013. *International Environmental Law*. Dadgostar Publications, Tehran, Iran.
- Poorhashemi, A., Parande Motlagh, A., 2015. *Public International Law*. Dadgostar Publications, Tehran, Iran.
- Poorhashemi, A. and Mousavi, M., 2011. International Responsibility of Governments in Environmental Law. *Quarterly Journal of Private and Criminal Law Research*. 7(15), 75-92.
- Prosser, W., 1964. *The law of Torts*. USA Publishing Company, America.
- Rabani, H., Jalalian, A. and Pournouri, M., 2020. Typology of Environmental Crimes in Iran (Case Study: Crimes Related to Environmental Pollution). *Anthropogenic Pollution Journal*. 4 (2), 78-83.

- Rousseau, S. and Blondiau, T., 2014. Act-based Versus Harm-Based Sanctions for Environmental Offenders. *Environmental Policy and Governance*. 24(6), 439-454. <https://doi.org/10.1002/eet.1660>
- Sagemueller, I., 2005. NonCompliance Procedures under The Cartagena Protocol. *New Zealand Journal of Environmental Law*. 9, 163-208, New Zealand, Australia. Available Online at: www.heinonline.org.
- Schwabach, A., 2006. *International Environmental Disputes (Contemporary World issues)*. ABC-CLIO publishing. England.
- Seyed Nejad Fahim, R. and Aghdami, I., 2011. Green tax on the path of sustainable development. *Economic Journal*. 3(4), 91-100.
- Seyfi, J., 2015. Unity of Liability Contractual and Non-Contractual International and Its Effects on Contract Law. *Legal Research Quarterly*. Shahid Beheshti University. Tehran, Iran.
- Shah Hosseini, A. and Mashhadi, A., 2017. Compensation for environmental damage under the International Law Commission's 2006 Plan of Principles on Allocation of Damages in Cases of Cross-Border Damage Due to Dangerous Activities. *Public Law Research*. 19(55), 141-165.
- Tabatabai Motameni, M., 2008. *Administrative comparative law*. Second edition. Samt Organization Publications, Tehran, Iran.
- Terner, R,k, 2005. *Environmental economics: an elementary introduction*. 4th edition. Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.
- Urbinati, S., 2009. Procedures and Mechanisms Relating to Compliance under the 1997 Kyoto Protocol to the 1992 United Nations Framework Convention on Climate Chang, Eds, Non-Compliance Procedures and Mechanisms and the Effectiveness of International Environmental Agreements. T.M.C. ASSER PRES. 63-84.
- Williams, F.D., 2008. *Taxation and the environment. a discussion paper*. KPMG Tax business school. UK, 13. England.
- Yazdanpanah, H., 1390. Applications of the polluter pay principle in environmental law. Ms.C. Thesis. Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
- Zargoosh, M., 2010. *Civil Liability of the Government General Rules, Basics and principles*. First edition. Mizan Publications, Tehran, Iran.
- Ziai bigdeli, M.R., 2007. *Public International Law*, Ganjedanesh Publications, Tehran, Iran.

Environmental Sciences Vol.21 / No 3 / Autumn 2023

289-306

Original Article

Development of new sanctions and mechanisms in international environmental law for efficient and effective protection of the environment

Hoda Yazdanpanah,¹ Mohsen Abdollahi,^{2*} Abbas Poorhashemi³ and Mansour Pournouri¹

¹ Department of Environmental Law, Faculty of Law, Islamic Azad University, Tehran, Iran

² Department of Environmental Law, Faculty of Law, University of Shahid Beheshti, Tehran, Iran

³ President of the Canadian Institute for International Law Expertise (CIFILE), Toronto, Canada

Received: 2022.12.25 Accepted: 2023.09.11

Yazdanpanah, H., Abdollahi, M., Poorhashemi, A. and Pournouri, M., 2023. Development of new sanctions and mechanisms in international environmental law for efficient and effective protection of the environment. *Environmental Sciences*. 21(3): 289-306.

Introduction: The international community includes states that enact and execute the rules and regulations of international law. The basis of international law derives from the need for states to coexist in the international community. In other words, the states cannot be forced to accept a new rule when they do not agree. However, sanctions are based on a mutual structure including diplomatic protest and countermeasures influencing the behavior of states. In addition, some sanctions have been enacted in environmental law, after breach of obligation for more protection of the environment based on erga omnes. In addition to the sanctions, some mechanisms have been enacted by international organizations and states for support and protection of the environment before breach of obligation. The present study aims to explain and evaluate the development of new sanctions and mechanisms in international environmental law for efficient and effective protection of the environment and offer solutions for handling legal challenges in executing the obligations and assessing the adequacy of classic sanctions and mechanisms in international environmental law.

* Corresponding Author: *Email Address.* mo_abdollahi@sbu.ac.ir

<http://dx.doi.org/10.48308/envs.2023.37152>

<http://dorl.net/dor/20.1001.1.17351324.1402.21.3.14.4>

Copyright: © 2023 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Material and methods: The method was descriptive-analytical and the data were collected based on library study and reference to documents by searching the Internet. Therefore, with a descriptive and analytical method and relying on library resources and existing data, in the first part, the existing mechanisms and executive guarantees in the field of environmental protection are reviewed, and in the second part, new mechanisms and executive guarantees and reasons are examined.

Results and discussion: The main research question states; whether new sanctions and mechanisms are emerging in international environmental law for more protection of the environment based on theoretical foundations. investigate the new sanctions and mechanisms emerging in international environmental law to further protect the environment. This research expresses the inefficiency of classic sanctions including civil and criminal ones and classic mechanisms for the protection of the environment by separating the concept of sanction from mechanism. Based on the results, new limitations such as green taxes, environmental insurance, and Environmental Damage Fund (EDF) have been emerging and developing due to the specific nature of environmental issues and their relationship with the necessity of creating and developing new sanctions and mechanisms, and given that the development fails to be enough for protection of the environment due to the existing limitations, despite the development of classic sanctions and mechanisms.

Conclusion: In environmental law, two types of new sanctions have been identified and developed for efficient and effective protection of the environment, which include "pay compensation without agreement and going to the court in cases of severe damage to the environment" and "compliance and noncompliance control of member states to environmental conventions".

Keywords: New sanctions, Paying compensation, Compliance.

